

Minna Canth
Kauppa-Lopo

ja muita
klassikkoja

KUSTANTAMO
HELMIVYO

Kauppa-Lopo

Minna Canth

Kauppa-Lopo
ja muita klassikoita

Kustantamo Helmivyö
Turku 2019

Minna Canth: Kauppa-Lopo ja muita klassikoita

Sisältää novellit:

Lehtori Hellmanin vaimo (1890)

Agnes (1892)

Kauppa-Lopo (1889)

Toim. Juri Nummelin

ISBN 978-952-7211-44-1

Painopaikka: BoD, Norderstedt, Saksa

Lukijalle

Näytelmäkirjailija, novellisti, journalisti, aktivisti ja kauppias Minna Canth (1844–1897) piti 1800-luvun lopun kirjailijoistamme eniten esillä syrjittyjen – naisten, palvelusväen ja köyhälistön – asiaa. Hän kieltäytyi kaunistelemasta näiden elinoloja ja kirjoitti siitä mitä itse näki, varsinkin siitä, miten naiset eivät saa itse päättää, mitä he tekevät, vaan joutuvat alistumaan vanhempiensa ja puolisojensa mielivaltaan.

Tähän teokseen on koottu kolme Canthin pitkää novellia tai pienoisromania, jotka ansaitsevat klassikon arvonimen: “Lehtori Hellmanin vaimo”, “Agnes” ja “Kauppa-Lopo”. Aikansa yhteiskunnan luutumia terävästi arvostelevat ja niitä monesta näkökulmasta valottavat novellit on julkaistu 1900- ja 2000-luvun aikana moneen

kertaan uudestaan, mutta ne ansaitsevat tulla luetuiksi aina uudestaan ja uudestaan, osoituksena siitä, millainen yhteiskunta on ollut joidenkin ihmisryhmien kannalta ja millaiseksi se ei enää saa tulla.

Samalla novellit antavat esimerkin siitä, että yli sata vuotta vanha kirjallisuus voi vielä olla lukemisen arvoista eikä ole vain pelkkää ummehutunutta historiaa. Vuonna 2019 vietettiin Minna Canthin syntymän 175-vuotisjuhlaa, mutta tekstejä kannattaa lukea vielä pitkään vuoden loputtuakin.

Aiemmin Helmivyön kustannuksella on ilmestynyt lyhyempien novellien valikoima *Ompelija*.

Lukuiloja klassikoiden parissa!

Turussa 8.8.2019

Juri Nummelin

Lehtori Hellmanin vaimo

I

Seminaarilla oli lupapäivä. Kello kymmenen lähdettiin miehissä yhteiselle huviretkelle Ronninmäelle, noin 3 tai 4 virstaa kaupungista etelään päin.

Anni Kemppainen oli jo kello kuudesta saakka ollut Selma Varénin luona neulomassa Selman sinistä leninkiä, joka edellisenä sunnuntaina oli repeytynyt. Hänen mielestään Selma siinä leningissään oli kaikkein somin, sen vuoksi hän välttämättä tahtoi saada sen hänelle kuntoon täksi päiväksi. Itse ei Selma siitä ollut milläänkään. Yhden tekevä hänestä, jos olisi pannut vaikka ruskean leninkinsä.

Mutta Anni ei sitä hyväksynyt. Sinisen hänen täytyi panna, välttämättä sinisen. Hän sen kyllä korjaisi ja laittaisi. Selma saisi olla aivan huoletta.

Ja niin Selma olikin. Häntä melkein hiukan harmitti, kun Anni niin aikaisin tuli ja herätti hänet. Mutta ei hän sitä raskinut näyttää sentään, kun tiesi että toinen teki sen pelkästä hartaasta ystävyyydestä ja halusta saada häntä loistavimmaksi "tähdeksi" päivän huvimatalla.

Niinpä hän vain hienosti hymyili, kun avasi ovea Annille ja kiiruhti sitten heti takaisin lämpimään sänkyynsä peitteen alle. Anni sai itse raapaista tulta, tikut olivat pöydällä lähellä kynttilää, neuvoi Selma. Sitten hän katseli ympärilleen, ei nähnyt leninkiä, mutta arvasi sen olevan kaapissa ja haki sen sieltä esille. Neulaa ja lankaa ja sormustin oli hänellä laukussa mukanaan.

Hiljaa hän koetti olla, että Selma saisi nukkua. Vilkaisi kuitenkin aina sänkyyn päin, nähdäkseen vieläkö hänellä oli silmät kiinni.

Kiinni ne olivat ja Anni luuli hänen nukkuvan. Siinä hän yhtäkaikki erehtyi. Selma ei enää pääsytäkään uneen, kun oli kerran valpastunut. Muuten hän vain piti silmiään ummessa ja ajatteli siinä yhtä ja toista taikka ei oikeastaan mitään.

Huone tuntui hänestä kolkolta, kahvia teki mieli, mutta sitä hän oli pyytänyt tuomaan vasta kahdeksan aikaan. Valo vaivasi hänen silmiään.

– Harmi, että tuo Anni...

Hän katsoi sinne päin. Näki keltaiset hiukset ja suoran jakauksen keskellä päätä. Kumarassa hän istui, oikea käsi ahkerasti nousi ja laski – pitkältäpä se hame oli revennytkin.

Anni samassa kohotti päätään ja tapasi Selman silmät.

– Ka, valveillahan sinä oletkin.

– Valveilla.

– Tiedätkös, kyllä tästä hyvä tulee.

– Mutta paljon siinä on työtä. Olsit antanut olla.

– Ei tässä niinkään. Pian minä tämän saan. Ja sitten sinä olet nättinä tänä päivänä.

– Hm...

Anni sihtaili lankaa neulan silmään. Selma katseli häntä. Ihmetteli taas niinkuin usein ennenkin, ettei hänellä ollut lainkaan kulmakarvoja, taikka olivat ne niin lyhkäiset ja vaaleat, ettei niitä semminkään näkynyt. Silmät eivät olleet hullummat – terävät ja vilkkaat, siniset väriltään. Iho oli valkea, posket aina laajalta punaiset, kasvojen muoto oli säännötön, nenä kippurainen. Ei hän kaunis ollut, Anni raukka, se täytyi myöntää. Hyvä tyttö muuten.

Selmaa hän tavattomasti ihaili. Ei ollut hänen mielestään Selman vertaista koko maailmassa. Hän oli kaunein, komein, hienoin ja etevin kai-

kista. Ei hänessä milloinkaan tavannut mitään rumaa tai epämiellyttävää, eikä hän liioin koskaan puhunut tai käyttäytynyt sopimattomasti. Aina hän oli älykäs, aina viehättävä, aina erinomaisempi muita.

Ihme ja kumma, mutta Annin silmissä kaikki esineetkin, jotka kuuluivat hänelle, tulivat ikäänkuin pyhitetyiksi. Saivat kohta toisen merkityksen, toisen leiman. Jokapäiväisyys katosi, jotain runollista, kaunista, hienoa tuli sijaan. Niinpä esimerkiksi tämä huone, jossa hän asui. Eikö se ollut erikoisempi, kuin kenenkään muun naisoppilaan huone?

Missä se erikoisuus oikeastaan piili, sitä hän ei tosin niin tarkkaan selville saanut. Ylipäätään vain kaikessa, ihan kaikessa, ihan kaikessa, hän itselleen vakuutti.

Anni jumaloitsi Selmaa, siinä pääasia. Hänen toiveensa, halunsa, pyrintönsä, tunteensa kaikki tarkoittivat Selmaa, aina vaan Selmaa, ei milloinkaan häntä itseään. Selman puolesta hän oli mustasukkainen, Selman puolesta hän vihasi, Selman puolesta hän tulisesti taisteli kadehtijoita ja pahansuopia vastaan. Eikä hän niin välittänyt vaikka tuimempiakin iskuja antoi, se oli kaikki luvalista, mikä tapahtui Selman tähden.

Toverit sanoivat Selmaa kiintotähdeksi ja Annia hänen kiertolaisekseen.

Siitä Anni viis, antoi heidän sanoa vain, mitä ikinä halusivat.

– Saapa nähdä – Anni puraisi säikeen päätä, kiersi sitä hyppysillään hienommaksi ja sihtaili uudelleen. – Saapa nähdä eikö lehtori Hellman taaskin puhele eniten sinun kanssasi. Se kun pistäisi Nanni Sirénin vihaksi.

– Ole vaiti. Tuskin sinne lehtori Hellman tuleekaan. Mitä huvia hänellä siellä olisi?

– Tulee. Minä tiedän, että tulee.

– Mistä tiedät?

– Sanonko?

– Sano.

– Hän on sinuun rakastunut ja sen vuoksi hän tulee.

– Anni!

Ääni oli nuhtelevainen ja katse myöskin. Mutta kasvoille nousi hieno puna, joka todisti ettei nuhde lähtenyt sydäimestä.

– Minä panen pääni pantiksi –

– Voi, sinua! Kuinka sinä saatat uskoa, että lehtori Hellman –

– No, juuri lehtori Hellman –

– Saattaisi rakastua johonkuhun oppilaaseen. Tietysti hänellä on paljon suuremmat vaatimukset.

– Perästäpäin kuuluu, sanoi torventekijä. Ei kiistellä. Mutta sanopas minulle yksi asia. Mitä

sinä oikeastaan pidät lehtori Hellmanista?

– Minä asetan hänet äärettömän korkealle. En kunnioita ketään niin paljon kuin häntä.

– Niin, niin, sen kyllä tiedän, mutta –

– En voisi ajatella hänessä mitään vikaa. Hän on niin täydellinen, että – että oikein pelottaa.

– Mutta voisitko rakastua häneen? Voisitko ajatella häntä sulhasena, miehenä –?

– Hyi, Anni!

– Mitä hyi? Saatat sen nyt minulle sanoa.

– Enpäs sano. En virka mitään, koska olet noin tuhma.

– Älä virka – minä sitten odotan vain ja katselen.

Pukiessaan Selma kuitenkin ei voinut muuta ajatella, kuin tuota mahdollisuutta, että heidän arvokas, ylevä uskonnon opettajansa, lehtori Hellman, tosiaankin olisi häneen mieltynyt. Niin suurta kunniaa – uskalsiko hän sitä toivoa? Ei, ei!

Mutta kuitenkin?

Suuremmalla huolella kuin ennen hän nyt järjesteli pukuaan. Ei se tarkoituksella tapahtunut, noin vaistomaisesti vaan. Ja kun Anni sai hameen korjatuksi, hän kiitti innokkaammin, kuin toinen olisi odottanutkaan entiseen välinpitämättömyyteen nähden.

Muuttui sitten yhtäkkiä puheliaaksi ja avo-

mieliseksi.

– Tiedätkös, Anni, minkälaiseen mieheen minä voisin rakastua?

– No, anna kuulua.

– Semmoiseen, ja ainoastaan semmoiseen, johon voin katsoa ylös. Hänen pitää olla minua niin paljon korkeammalla, etten kykene näkemään hänessä mitään puutteita, enkä mitään vikoja. Eikä hän saisi koskaan osoittaa mitään heikkoutta, ei koskaan antaa syytä moitteelle.

– Hyvänen aika –semmoista ei löydy kuin yksi maailmassa – lehtori Hellman.

– Joko sinä alat taas?

– Sanopas, tiedätkö toista? Minä en ainakaan.

– Ole vaiti!

Selma huiski häntä hansikkaallaan korvalle ja nauroi.

He lähtivät seminaarin pihaan, jossa muut jo olivat koolla.

– Kiintotähti ja hänen kiertolaisensa, suhahativat siellä toverit toisilleen heitä nähdessään. Muutamat juoksivat Selmaa vastaan.

– Ollaan me yksissä, Selma.

– Ollaan vaan.

– Ja tiellä mennessä kerrot meille taas jotain hauskaa romaania.

Selma oli tunnettu mainioksi kertojaksi toverien kesken, hän osasi välistä viedä heitä muka-

naan niin, että unohtivat koko maailman. Olisivat voineet kuunnella häntä yöt ja päivät yhtämittaa.

– Niin, Selma, teethän sen?

– Sittenpähän nähdään. Miten juohtuu mieleen.

Mutta Annin tuumiin se ei oikein soveltunut.

– Mitä te aina Selmaa kiusaatte? Antakaa hänen huvitella vapaasti niinkuin muidenkin.

– Mitä se sinuun kuuluu, Anni. Eihän sinun tarvitse kuunnella, mene toiseen seuraan.

Selma oli siksi huvitettu kertomistaidostaan, että hän mielellään suostui sitä tekemään, milloin vaan pyydettiin.

Enimmiten hän kertoi heille noita romantiikan aikuisia, Marlittin, Emelie Flygare-Carlénin y.m. romaaneja, sillä ne olivat jännittävämpiä ja niissä oli enemmän mielikuvitusta. Uudempaa realistista kirjallisuutta hän ei kärsinyt, niissä oli liian paljon kuivaa, jokapäiväistä todellisuutta, ja sitähän oli jo elämässäkin yltäkyllin, mitä sitä tarvitsi enää kirjoista etsiä.

Toverit olivat samaa mieltä. Kaunokirjallisuuden tuli olla kaunista, ihanteellista, se tuli viedä heitä tosi-elämästä pois uinailujen maailmaan, jossa voisivat haaveilla vapaasti suloisessa hurmauksessa. Eihän runous muuten runoutta ollut!

Tällä kertaa Selma sepitti heille romaanin

omasta päästään, mutta niin sujuvasti ja varmasti hän sen kertoi, etteivät toverit sitä ollenkaan huo-
manneet.

Miesoppilaat kulkivat edellä ja lauloivat. He jättäytyivät jälkeen, että voisivat paremmin kuul-
la Selman kertomusta, joka taaskin oli heistä ih-
meen hauskaa. Siitä ei tosiaan olisi hennonnut
sanaakaan hukata.

Suurenmoisen rakkauden historia se tietysti
oli. Sankari, Almanzor, vakava, nerokas, mie-
huullinen. Moraalisessa suhteessa niin paljon
korkeammalla kaikkia muita, ettei voinut verra-
takaan. Ja sitten hänessä oli jotain salaperäistä,
jonka perille ei kukaan oikein päässyt. Hän, ni-
mittäin, ei rakastunut kehenkään. Kaikki naiset
häntä ihailivat, jumaloitsivat. Hän vain ysyi kyl-
mänä.

Mutta hänelle oli kerran unessa ilmestynyt
enkeli.

– Minä olen Zuleima. Odota minua, oli enkeli
sanonut. Ja sitä Almanzor odotti.

Seitsemän vuotta oli jo kulunut siitä ajasta.
Almanzor alkoi käydä surumieliseksi, mutta hän
odotti – odotti yhä. Monen nuoren tytön sydän
murtui rakkaudesta häneen, mutta Almanzor ei
horjunut. Hän luotti enkelin lupaukseen, eikä
katsahtanutkaan naisten puoleen, sillä enkelin
kasvoja ei ollut kellään. Mutta kaihoa hän alkoi

jo tuntea, kiihkeästi hän halusi lupauksen toteuttamista.

Silloin hän kerran meni metsästämään. Oli kaunis syyskuun päivä niinkuin nytkin. Hän kulki yksin metsässä.

Äkkiä kuului hänen korviinsa ihanaa laulua. Se tuli kuin taivaasta, ääni oli kirkas ja puhdas kuin enkelin.

Almanzor säpsähti. Vavisten hän lähti kulkemaan ääntä kohden.

Tuli järven rannalle. Siellä – mikä ihmeellinen näky aukenikaan hänen eteensä! Vihannalla nurmella – muutamia askeleita hänestä – lepäsi nuori, ihan impi, suloinen, viehättävä – kellertävät kiharat, sinisilmät, rusoposket, ilmeisesti hänen unessa näkemä enkelinsä. Valkeaan hän oli puettu ja helmassa hänellä lummekukkia. Hän oli herennyt laulamasta, katseli nyt vain hiljaa ja hymyillen juuri sitä suuntaa kohden, josta Almanzor ilmestyi, aivan kuin olisi tiennyt häntä odottaa.

Almanzor seiso siinä hetken kuin kivettynyt. Mutta pian alkoi sydän rajusti sykkiä, posket hehkuivat, silmät säihkyivät. Ja samassa tuokiossa syöksyi Almanzor immen jalkojen juureen.

– Oo Zuleima, Zuleima, miksi niin kauan viivyit? Sulottareni, armaani, miksi viivyit niin kauan?

Kauppa-Lopo ja muita klassikkoja

Teokseen on koottu kolme Minna Canthin pitkää novellia tai pienoisromania, jotka ansaitsevat klassikon arvonimen: *Lehtori Hellmanin vaimo, Agnes* ja *Kauppa-Lopo*. Niissä Canth arvostelee terävästi ja monesta eri näkökulmasta oman aikansa yhteiskunnan vääristymiä ja luutumia ja nostaa esille eritoten naisen alistetun aseman.

KANSI: TIMO RONKAINEN

9 789527 211441

ISBN 978-952-7211-44-1